

**Тарасюк І.В.**

*кандидат філологічних наук, доцент,  
Запорізький національний університет*

## **ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ ЖЕСТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ)**

Сучасна теорія номінації розглядає номінативні одиниці як утворення, що несуть одночасно дані про характер інформації, яку вони позначають, та про конвенційний спосіб самого позначення. Наше дослідження присвячене опису жестових номінацій у французькій мові, їх інформаційним можливостям, комунікативно-прагматичним та функціональним особливостям. Під жестовими номінаціями ми розуміємо засоби вербалізації усіх форм кінетичної поведінки у термінах Г. Є. Крейдліна [1, с. 71]: безпосередньо жести, міміку, пози, рухи тіла та манери.

Отже, *об'єктом дослідження* є жести як невербальні знаки, що виникають в процесі жестової поведінки людини. *Предмет дослідження* – способи та засоби вербалізації жестів у літературних текстах французьких письменників. *Мета дослідження* – описати жестові номінації з урахуванням особливостей їх функціонування у літературних текстах.

Обравши матеріалом дослідження літературні тексти, ми спираємось на наступні особливості номінацій жестів, які в них репрезентовані: 1) в літературних текстах знаходять свою вербалізацію найбільш конвенційні жести для певної культури; 2) реконструкція жестів персонажів у художніх текстах робиться авторами у відповідності до стереотипних форм поведінки у ситуаціях, що описуються; 3) в умовах домінування письмового коду жестові номінації мають розчленовану структуру, яка може включати одиниці різних порядків: безпосередню номінацію жесту, інтерпретанту (авторське пояснення сенсу жесту у термінах [4]), різні ідентифікатори (мовні одиниці адвербіального типу, які пояснюють особливості самої кінеми, так і її комунікативний зміст [3]) тощо.

Для аналізу жестових номінацій французької мови ми застосували термін *діагностичний маркер*, який у роботі І. А. Стерніна, М. С. Соломатіної [2] визначається як актуалізатор значення багатозначного слова, за допомогою якого реалізується комунікативна

інтенція мовця. Розширюючи це визначення на жестову номінацію, будемо вважати діагностичними маркерами такі відрізки тексту, які описують жести у контексті при їх номінації відповідними засобами.

Всі діагностичні маркери можна розподілити у дві великі групи:

1) *безпосередні діагностичні маркери* вербалізованих жестів, що уточнюють їх параметри, описані Г.Є Крейдліним [1, с. 73]: фази жестів (екскурсію, реалізацію, рекурсію), інтенсивність руху, напрямок та траєкторію руху, амплітуду рухів тощо;

2) *ситуативні (або комунікативні) діагностичні маркери*, що описують параметри ситуації спілкування – просторові та часові параметри комунікації, статус комунікантів, їх відносини, а також включають вербальні інтеракції комунікантів.

Як показав аналіз номінацій жестів, найуживанішими в літературних текстах є наступні: *hocher la tête (secouer la tête)*, *lever les sourcils*, *se froter les mains*, *hausser les épaules*, *froncer les sourcils*, всі вони є лексикалізованими. Головною ознакою цих номінацій є їх багатозначність, кожна з них позначає жест з різними значеннями (наприклад, *hocher la tête* – «*remuer la tête de haut en bas en signe d'assentiment ou de droit à gauche en signe de dénégation*»; *froncer les sourcils* – «*contracter les sourcils pour exprimer son mécontentement ou son attention*»).

Спостерігаючи за функціонуванням цих номінацій у тексті, для кожної з них було виявлено декілька постійних діагностичних маркерів. Так, наприклад, для номінації *hocher la tête* обов'язковими безпосередніми діагностичними маркерами є ті, що вказують на особливості реалізації самого жесту: «*en signe de refus*», «*en dénégation*» – жест незгоди, відмови, «*de droite à gauche*» – жест згоди, що пояснюється можливостями даної номінації називати потенційно два типи жестів. Серед ситуативних діагностичних маркерів даної номінації найпоширенішим є узгодженість між вербальною та невербальною складовими комунікації, наприклад: 1) відповідний жест підкріплює вербально висловлену згоду: *Ton papa i' dit, n'est-ce pas: «Pourvu que la guerre continue!» hé ? – Pour sûr, dit l'enfant en hochant la tête, parce qu'on devient riche* (Barbusse H. *Le Feu*); *Jerphanion écoutait sans interrompre, hochant la tête d'un air de compréhension sympathique* (Romain J. *Les*

hommes de bonne volonté); 2) значення жестової номінації – «сумнів» – розкривається у поєднанні з реплікою відповідного типу: « – Voilà dix-sept jours qu'on est là! Et on croyait qu'on allait s'en aller du jour au lendemain! – *On n'sait jamais!* dit Paradis, *en hochant la tête* et en claquant la langue» (Barbusse H. Le Feu).

Отже, залучення діагностичних маркерів до аналізу жестових номінацій у художніх текстах дозволяє: 1) встановити відносно стабільні характеристики відповідних жестів (завдяки безпосереднім діагностичним маркерам); 2) визначити набір комунікативно значущих параметрів для кожного жесту, а також деякі не лексикалізовані їх значення (завдяки ситуативним діагностичним маркерам). Подальші розвідки можуть бути спрямовані на створення лексикографічних портретів найбільш відтворюваних у художніх текстах жестів.

#### **Список використаних джерел:**

1. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика / Г.Е. Крейдлин. – М.: Новое литературное обозрение, 2002. – 581 с.
2. Стернин И.А., Соломатина М.С. Семантический анализ слова в контексте / И.А. Стернин, М.С. Соломатина. – Воронеж: «Истоки», 2011. – 150 с.
3. Хлыстова В. Г. Функционально-структурная и семантическая характеристика кинематических речений, отражающих коммуникативный аспект кинесики: на материале английского языка: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Х. В. Геннадьевна. – Нижний Новгород, 2005. – 205 с.
4. Хроленко А.Т. Введение в филологию / А.Т. Хроленко. – Москва: Флинта, 2015. – 252 с.